

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ 2^{ΟΥ} ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

Β τάξη Γενικού Λυκείου Διστόμου

ΘΕΜΑ: «Πρόσφυγες και μετανάστες μέσα από την τέχνη»

Έλαβαν μέρος οι μαθητές:

ΔΗΜΑΚΑΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ-ΜΑΡΙΟΣ
ΚΑΣΤΡΙΤΗ	ΑΡΕΤΗ
ΚΟΥΝΤΟΥΡΓΙΩΤΗΣ	ΛΟΥΚΑΣ
ΚΟΥΣΚΟΥΚΗ	ΛΟΥΚΙΑ
ΚΩΤΣΑΔΑΜ	ΒΙΟΛΕΤΤΑ
ΛΕΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ	ΕΛΕΝΗ
ΛΟΥΚΑ	ΑΝΤΩΝΙΑ
ΛΟΥΛΕΜΕΓΙΑ	ΛΟΥΚΑ
ΜΑΤΘΑΙΟΥ	ΕΙΡΗΝΗ
ΠΑΣΤΡΑ	ΙΩΑΝΝΑ
ΣΚΑΛΟΒΑ	ΙΛΙΑΝΑ-ΙΛΙΕΒΑ
ΤΣΙΡΟΓΙΑΝΝΗ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΧΑΣΑ	ΚΡΙΣΤΙΝΑ

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Κορέλη Ελένη

Σχ. Έτος 2017-18

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αγωνία για τους δικούς μας ανθρώπους που φεύγουν στο εξωτερικό για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας τους, αλλά και το προσφυγικό ζήτημα που ζούμε τα τελευταία χρόνια και μας έχει συγκινήσει, μας έδωσε το κίνητρο να ερευνήσουμε πως η τέχνη έχει αποτυπώσει αυτά τα κοινωνικά φαινόμενα μέσα από εικόνες, στίχους, χρώματα, μουσικές.

Ένας λαός που τραγούδησε: *«Την ξενιτειά, τη γυμνωσιά, την πίκρα, την αγάπη... τα τέσσερα τα ζύγισα, βαρύτερα είν' τα ξένα»*, μπορεί να καταλάβει τι πάει να πει προσφυγιά, τι σημαίνει μετανάστευση. *Χρήστος Τσαντής, Αύγουστος 2015*

Έλληνες Πρόσφυγες φτάνουν στην Ελλάδα μετά την καταστροφή της Σμύρνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Πρόσφυγες – Μετανάστες: διάκριση των όρων και η σημασία τους	4
1.1 Πρόσφυγας	4
1.2 Μετανάστης	4
2. Έλληνες μετανάστες	5
2.1 Ελληνική μετανάστευση στις ΗΠΑ(1900-1925)	6
2.2 Έλληνες πρόσφυγες	7
3.Συρία: Μετά από 7 χρόνια πολέμου, καμία ελπίδα ΕΙΡΗΝΗΣ	9
3.1 Οι Ελλάδα της αλληλεγγύης	9
4.Η προσφυγιά κι η μετανάστευση μέσα από την τέχνη	11
4.1 Λογοτεχνία	11
4.2 Στίχοι από τραγούδια	17
4.3Κινηματογράφος	20
4.4 Ζωγραφική- γλυπτική	22
4.5 Φωτογραφία	26
Βιβλιογραφία	29

1. Πρόσφυγες – Μετανάστες: διάκριση των όρων και η σημασία τους

1.1 Πρόσφυγας

Πρόσφυγες είναι τα άτομα που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους εξαιτίας του φόβου διώξεων, διαμαχών, γενικευμένης βίας, ή άλλων καταστάσεων που έχουν διαταράξει σοβαρά την έννομη τάξη και, ως αποτέλεσμα, δικαιούνται διεθνούς προστασίας. Ο ορισμός του πρόσφυγα δίνεται στη Σύμβαση του 1951 και στα περιφερειακά μέσα για τους πρόσφυγες, καθώς και στο καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. (*Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες*)

Συνέπειες για τους πρόσφυγες

Εξασφαλίζουν την επιβίωση τους και καλύτερο επίπεδο ζωής από αυτό που είχαν στην πατρίδα τους. Όσοι προέρχονται εμπόλεμες περιοχές γλιτώνουν από το θάνατο τους ίδιους και τα παιδιά τους.

Βρίσκουν ασφάλεια στη χώρα που τους φιλοξενεί, αν είναι πολιτικοί πρόσφυγες.

Πολλές φορές όμως αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης κατά τη μεταφορά τους. Ορισμένοι από αυτούς δεν κατορθώνουν ποτέ να φτάσουν στον προορισμό τους, αφού πεθαίνουν από τις κακουχίες όπως έλλειψη φαγητού, δύσκολες καιρικές συνθήκες, ασθένειες, ναυάγια, ρίψη στη θάλασσα από τους δουλεμπόρους. Αρκετοί από αυτούς συλλαμβάνονται και προωθούνται πάλι στη χώρα τους ή ζουν υπό δύσκολες συνθήκες σε στρατόπεδα υποδοχής και συγκέντρωσης προσφύγων.

Όσοι από αυτούς εργάζονται τους εκμεταλλεύονται οικονομικά αφού αναγκάζονται να δουλεύουν πολλές φορές σε σκληρές συνθήκες με χαμηλό ημερομίσθιο και ανασφάλιστοι. Στην ξένη χώρα ζουν συχνά σε καθεστώς παρανομίας όταν δεν έχουν άδεια παραμονής. Έχουν δυσκολίες προσαρμογής σε μια χώρα με άλλη κουλτούρα και νοοτροπία. Αντιμετωπίζουν πολλές φορές το ρατσισμό .

1.2 Μετανάστης

Αν και δεν υπάρχει επίσημος νομικός ορισμός για τον διεθνή μετανάστη, η πλειονότητα των ειδικών συμφωνεί ότι διεθνής μετανάστης είναι όποιος αλλάζει τον τόπο συνήθους κατοικίας του/της, ανεξαρτήτως του λόγου μετανάστευσης ή του νομικού καθεστώτος. Γενικά, υπάρχει διάκριση μεταξύ μικρής διάρκειας ή προσωρινής μετανάστευσης, που περιλαμβάνει μετακινήσεις διάρκειας μεταξύ 3 και 12 μηνών, και μακράς διάρκειας ή μόνιμης μετανάστευσης, που έχει να κάνει με την αλλαγή της χώρας κατοικίας για διάρκεια ενός χρόνου και άνω. (*Υπηρεσία Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ*)

Αίτια μετανάστευσης

Οικονομικά αίτια: Όταν οι συνθήκες απασχόλησης στην χώρα→ υποδοχής είναι ευνοϊκές. Στη χώρα υποδοχής συνήθως παρέχονται: πιο υψηλές αμοιβές, ασφαλιστική κάλυψη, οικογενειακά επιδόματα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, στέγη κ.α.

Οι συγκρούσεις: Οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων ισχυρών→ δημιουργούσαν νικητές και ηττημένους, με αποτέλεσμα τη μετακίνηση των ηττημένων (πόλεμοι κυριαρχίας, επικράτησης και προσδιορισμού των συνόρων, εθνοκαθάρσεις).

Οι φυσικές καταστροφές: Οι πλημμύρες, η ξηρασία και ο παγετός→ συχνά καταστρέφουν τις καλλιέργειες και εξαναγκάζουν τα άτομα να μετακινηθούν για εύρεση τροφής σε πιο γόνιμες περιοχές.

Συνέπειες μετανάστευσης

Το φτηνό εργατικό δυναμικό στις χώρες υποδοχής, βοηθά σημαντικά την ανάπτυξη τους. Η οικονομική υπεροχή του δυτικού κόσμου σχετίζεται με την απασχόληση μεταναστών. Οι μετανάστες συχνά αποτελούν το ζωτικότερο τμήμα του εργατικού δυναμικού της χώρας τους, προσωρινά οι χώρες αυτές ανακουφίζονται, από την αυξανόμενη ανεργία αλλά χάνουν το πιο δημιουργικό και παραγωγικό ανθρώπινο δυναμικό.

2. Έλληνες μετανάστες

2.1 Ελληνική μετανάστευση στις ΗΠΑ(1900-1925)

Αιτίες

Τα τέλη της δεκαετίας του 1880 κι ακόμα περισσότερο οι επόμενες δεκαετίες σηματοδοτούνται από ένα νέο κύμα μεταναστεύσεων που για πρώτη φορά προσανατολίζεται προς υπερπόντιους προορισμούς, Αυστραλία, κυρίως όμως Αμερική. Οι λόγοι της μετανάστευσης πρέπει να αναζητηθούν στην κακή οικονομική κατάσταση του νεοσύστατου Ελληνικού Βασιλείου που ταλάνιζε κυρίως τον αγροτικό πληθυσμό της χώρας, στην ανεξέλεγκτη τοκογλυφία στην ύπαιθρο, στις συχνές επιστρατεύσεις στις φεουδαρχικές δομές της αγροτικής ιδιοκτησίας με την ύπαρξη τσιφλικιών, και στο φαινόμενο της ληστείας που συνέχιζε να ρημάζει την ύπαιθρο.

Περίπου 25.000 άνθρωποι εγκαταλείπουν ετησίως, μια χώρα οικονομικά εξουθενωμένη και πολιτικά αβέβαιη και ξεκινούν για τη “Γη της Επαγγελίας” που υπόσχεται πλούτο και ευημερία, “ευκαιρίες” και στους λιγότερο τυχερούς.

Το Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στο Σικάγο

Ένα χαρακτηριστικό στιγμιότυπο της εποχής μας δίνει η περιγραφή από ένα έγγραφο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στο Σικάγο στις 11 Απριλίου του 1901:

«Οι περισσότεροι νέοι μετανάστες αυτό το χρόνο ήρθαν εδώ για να βρουν δουλειά στους σιδηροδρόμους. Μέχρι σήμερα όμως λιγότεροι από 200 βρήκαν εργασία. Οι πιο

πολλοί αναγκάστηκαν να δουλέψουν σε ανθρακωρυχεία, έπειτα όμως από δυστυχήματα που συνέβησαν εγκατέλειψαν την εργασία τους. Ήδη 1500 περίπου περιπλανώνται άνεργοι στους δρόμους του Σικάγο. Μεταμελημένοι για την άφιξή τους στην Αμερική, εξαντλημένοι και χωρίς να διαθέτουν πλέον καθόλου χρήματα, στερούνται τα προς το ζην».

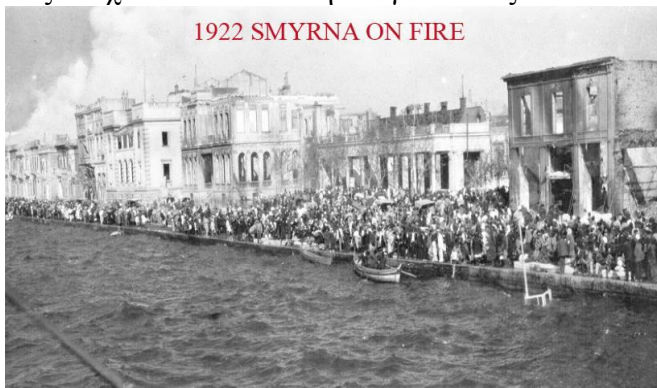

Έλληνες μετανάστες σε εργοστάσιο στις Η.Π.Α.

2.2 Έλληνες πρόσφυγες

Το μεγαλύτερο προσφυγικό κύμα, περίπου 1.200.000 άτομα, προέκυψε μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Οι πρόσφυγες έφτασαν στην Ελλάδα σε κατάσταση τραγική. Οι περισσότεροι είχαν εγκαταλείψει βιαστικά τα σπίτια τους φέρνοντας μαζί τους ελάχιστα από τα κινητά αγαθά τους.

Η πρώτη επαφή ενός μεγάλου μέρους προσφύγων με τη μητέρα-πατρίδα ήταν ο στρατωνισμός τους κάτω από άθλιες συνθήκες στα λοιμοκαθαρτήρια στο Κερατσίνι και στο Καράμπουρνου της Θεσσαλονίκης. Οι αρρώστιες και ο ψυχικός τραυματισμός κατέβαλαν τους ταλαιπωρημένους, υποσιτισμένους και υποτυπωδώς στεγασμένους πρόσφυγες. Η θνησιμότητα μεταξύ των προσφύγων, ιδιαίτερα κατά τους πρώτους μήνες, ήταν πολύ αυξημένη.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΚΤΕ, το 20% πέθαναν μέσα σε έναν χρόνο από την άφιξή τους στην Ελλάδα. Οι πρώτες πιεστικές ανάγκες των προσφύγων (διατροφή, στέγαση, ιατρική περίθαλψη) αντιμετωπίστηκαν στοιχειωδώς από το κράτος, ιδιώτες, και ξένες φιλανθρωπικές οργανώσεις που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα αυτή την περίοδο. Για την προσωρινή στέγασή τους χρησιμοποιήθηκαν σκηνές και ξύλινες παράγκες, καθώς και κάθε είδους πρόχειρες κατασκευές και διαθέσιμοι στεγασμένοι χώροι, όπως δημόσια κτίρια, στρατώνες, θέατρα, αποθήκες, εγκαταλελειμμένα κτίσματα. Κι όμως ο ρατσισμός δεν είναι κάτι καινούργιο....

Από το βιβλίο του Τάσου Αγτζίδη με τίτλο **«Μνήμη, ταυτότητα και ιδεολογία στον ποντιακό ελληνισμό»**, διαβάζουμε μαρτυρίες για τον τρόπο που αντιμετώπισαν μερίδα Ελλήνων τους έλληνες πρόσφυγες από τον πόντο του 1922. Χαρακτηριστική της νοοτροπίας της ηγετικής τάξης αποτελεί το παρακάτω απόσπασμα: *«Συμπονούμεν και συμπαθούμεν τους πρόσφυγας ως ανθρώπους και αδελφούς δυστυχήσαντας και παθόντας, αλλά δεν τους θέλομεν ούτε ως ψηφοφόρους, ούτε ως εκλογείς, ούτε ως εκλεξίμους, ούτε ως πολίτας δικαιουμένους να κυβερνήσουν την Ελλάδα»* και σύμφωνα το συναίσθημα των Ελλήνων περιγράφεται από τον Π. Κανελλόπουλο: *«Μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, που από το 1915 είχε διχασθεί δεν αντίκρυσε τους πρόσφυγες με συμπάθεια, όταν τα αδυσώπητα κύματα της ιστορίας τους έριζαν πάνω στους βράχους της Ελλάδας. Δεν υπήρξε συμπάθεια, δεν υπήρξε απάθεια, υπήρξε αντιπάθεια. Για τους ίδιους τους πρόσφυγες, η επαφή με τους γηγενείς υπήρξε ένα τραυματικό πολιτισμικό σοκ».*

3. Συρία: Μετά από 7 χρόνια πολέμου, καμία ελπίδα ΕΙΡΗΝΗΣ

Θεωρείται μία από τις χειρότερες κρίσεις στην σύγχρονη ιστορία. Εδώ και 7 χρόνια, ο πόλεμος στην Συρία συνεχίζεται και δεν φαίνεται κανένα τέλος του στον ορίζοντα.

Η Ελλάδα έπρεπε να αντιμετωπίσει ένα τεράστιο αριθμό προσφύγων σε σχέση με τις δυνατότητες της. Τα επίσημα στοιχεία δείχνουν για τα έτη 2016-17 τις μεγάλες προσφυγικές ροές.

ΕΛΛΑΔΑ: Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ & ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΑΦΙΞΕΙΣ

- 172.465 αφίξεις στα ελληνικά νησιά (1.1.2016 - 31.10.2016)
- 872.519 αφίξεις στα ελληνικά νησιά το 2015
- 2.810 αφίξεις μέσω χερσαίων συνόρων (1.1.2016 - 31.10.2016)
- 3.713 αφίξεις μέσω χερσαίων συνόρων το 2015
- 20.164 αφίξεις μετά τη Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας (Απρίλιος – Οκτώβριος 2016) – (18.519 από θαλάσσια σύνορα και 1.645 από χερσαία σύνορα)

3.1 Οι Ελλάδα της αλληλεγγύης

Ένας σημαντικός αριθμός ελλήνων πολιτών - που ενδέχεται να υπερβαίνει τα 5.000.000 - έχει εκφράσει έμπρακτα την αλληλεγγύη του στους πρόσφυγες, όπως προκύπτει από έρευνα του μη κερδοσκοπικού ερευνητικού οργανισμού "διαΝΕΟσις". «Αν ισχύει, ίσως πρόκειται για μια από τις μεγαλύτερες κινητοποιήσεις αλληλεγγύης στη σύγχρονη ιστορία του ελληνικού κράτους», σημειώνεται στα συμπεράσματα της έρευνας. Παρά τα μεγάλα οικονομικά προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν οι Έλληνες λόγω της οικονομικής κρίσης, προσπάθησαν να στηρίξουν με διάφορους τρόπους τους πρόσφυγες της Συρίας. Έφθαναν στα παράλια των νησιών θαλασσοδαρμένοι και πολλές φορές αντιμετωπίζοντας τον πνιγμό σε κάθε κύμα του Αιγαίου ή πολλές φορές κινδυνεύοντας στα χέρια των δουλέμπορων.

Η φωτογραφία είναι γνωστή ως «οι γιαγιάδες της Λέσβου!»

Μετά τον Αϊλάν, η Χάνα: Ακόμα ένα πνιγμός τετράχρονου παιδιού στο ...Αιγαίο.

Κανείς δεν γνωρίζει το ακριβή αριθμό των προσφύγων που χάθηκαν στα κύματα με τις βάρκες γεμάτες ασφυκτικά από νέους, ηλικιωμένους και βρέφη, με ακατάλληλα πλεούμενα που χρησιμοποιήθηκαν παρά μόνο για να κερδίσουν οι διακινητές χρήματα.

4.Η προσφυγιά κι η μετανάστευση μέσα από την τέχνη

Μέσα από την τέχνη μπορεί να αποτυπωθεί και να εκφραστεί ο πόνος του πρόσφυγα και του μετανάστη για την πατρίδα που χάνει. Αλλά και η ελπίδα για επιβίωση και καλύτερη ζωή. Η λογοτεχνία, η μουσική, η ζωγραφική, ο κινηματογράφος αλλά και η φωτογραφία έχουν να μας διηγηθούν ιστορίες μεταναστών και προσφύγων για το δύσκολο ταξίδι σε μια καινούρια πατρίδα.

4.1 Λογοτεχνία

Ο Μετανάστης

Ηλίας Βενέζης, «Ο Μετανάστης», εφημ. Το Βήμα, 2 Μαΐου 1950.

«Πέρα απ' τη δική μας τη θάλασσα, πολύ πέρα, ήταν ο Ωκεανός. Και πέρα απ' τον Ωκεανό, βδομάδες ταξίδι, ήταν αυτή η άγνωστη χώρα, η Αμερική. Εκεί, λέει, ήταν η γη της Επαγγελίας. Εκεί, στη γη την παχιά και την γόνιμη, φύτευες ξερό κλαδί κι αμέσως έβγαζε φύλλα. Εκεί, στο νερό των ποταμιών και στις φλέβες των βράχων, λαμποκοπούσε το χρυσάφι - δεν είχες παρά ν' απλώσης τα χέρι σου και να το μαζέψης. Απ' όλη την Ευρώπη, απ' την Ασία, απ' όλα τα μέρη της πικραμένης γης, έτρεχαν τα πλήθη οι άνθρωποι να βρούνε καταφύγιο, ψωμί και πλούτο στη χώρα του χρυσαφιού. Έφτασε το μήνυμα και στην Ελλάδα. Κι' άρχισαν τότε να ροβολάνε απ' τα ψηλά βουνά της, απ' τα χαμένα μες στ' άγρια φαράγγια χωριά της, απ' τις στάνες και τα πλίθινα καλύβια, παλικάρια γυρεύοντας να κάνουν το μεγάλο ταξίδι του μακρινού κόσμου. Ενώνονταν στα παράλια μ' άλλα παλικάρια, βάζαν, βουνίσιοι και θαλασσινοί μαζί τα όνειρα που κάνανε, και ξεκινούσαν. Ήταν, αληθινά, ένα ταξίδι

του αγνώστου. Τίποτα σχεδόν δεν ξέραν για το μακρινό κόσμο- δεν ξέραν την ξένη γλώσσα, δεν ξέραν τους ανθρώπους, δεν ξέραν που θα καταλήξουνε.»

Μια νέα πατρίδα έξω από το παράθυρό μου (Θοδωρής Καλλιφατίδης)

Σε μια μικρή κωμόπολη στη Βόρεια Σουηδία βρήκα ένα πανέμορφο σπίτι των αρχών του περασμένου αιώνα, που όπως έμαθα έχτισε ο πρώτος γιατρός της περιοχής. Και πώς το βάφτισε; Σπάρτη. Έτσι μεγαλώνει ο κόσμος.

«Αυτό προσπάθησα να κάνω κι εγώ. Να μεγαλώσω τον κόσμο μου αγκαλιάζοντας μια νέα χώρα, μια νέα γλώσσα. Κι υπάρχουν στιγμές που αισθάνομαι πιο γυμνός απ' όταν γεννήθηκα - τότε είχα τουλάχιστον έναν αφαλό. Κι άλλοτε πάλι αισθάνομαι μια βαθιά γαλήνη ξέροντας ότι έξω από το παράθυρό μου απλώνεται μια νέα πατρίδα.»

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΙΧΟΥΣ ,Φρανσουά Μπεγκοντό, Μεταίχμιο, 2008

Ανάμεσα στους τοίχους ενός σχολείου σε μια σκληρή εργατική συνοικία του Παρισιού εκτυλίσσεται η κωμικοτραγική καθημερινότητα ενός καθηγητή γαλλικών. Οπλισμένος με τις καλύτερες προθέσεις, ο Φρανσουά θέλει να μεταδώσει στους μαθητές του γνώσεις, αλλά θα βρεθεί αντιμέτωπος με συγκρούσεις ανάμεσα σε κουλτούρες και συμπεριφορές. Τον παρακολουθούμε στη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς καθώς ρίχνεται με ενθουσιασμό στη δουλειά του, χτίζει σιγά σιγά γέφυρες με τους "δύσκολους" μαθητές του και να αναπτύσσει σχέσεις με τους συναδέλφους του. Βασισμένο στην εμπειρία του ίδιου του συγγραφέα ως καθηγητή το "Ανάμεσα στους τοίχους" είναι ένα βαθιά συναισθηματικό και ανθρώπινο αφήγημα με θέμα το μικρόκοσμο του σχολείου, διαποτισμένο από την ενέργεια των διαδρομών και των αιθουσών διδασκαλίας. Το βιβλίο έχει τιμηθεί με το Βραβείο France Culture/Telerama. Στο βιβλίο βασίστηκε η ομότιτλη ταινία του Λοράν Καντέ στην οποία πρωταγωνιστεί ο ίδιος ο Φρανσουά Μπεγκοντό και η οποία βραβεύτηκε με τον Χρυσό Φοίνικα στο Φεστιβάλ Καννών 2008.

**Μπ. Μπρεχτ, Ποιήματα,
μτφρ. Μάριος Πλωρίτης, Θεμέλιο
Για τον όρο «μετανάστες»**

Ο σημαντικός Γερμανός συγγραφέας Μπέρτολτ Μπρεχτ (1898-1956) έγραψε το ποίημα αυτό το 1937, όταν ζούσε ως αυτοεξόριστος στη Σκανδιναβία, κατατρεγμένος από τη χιτλερική εξουσία.

Λαθεμένο μού φαινόταν πάντα τ' όνομα που μας δίναν: «Μετανάστες». Θα πει, κείνοι που άφησαν την πατρίδα τους.

Εμείς, ωστόσο, δε φύγαμε γιατί το θέλαμε, λεύτερα να διαλέξουμε μιαν άλλη γη. Ούτε και σε μιαν άλλη χώρα μπήκαμε να μείνουμε για πάντα εκεί, αν γινόταν. Εμείς φύγαμε στα κρυφά. Μας κυνηγήσαν, μας προγράψανε. Κι η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δε θα 'ναι, μα εξορία. Έτσι, απομένουμε δω πέρα, ασύχαστοι, όσο μπορούμε πιο κοντά στα σύνορα, προσμένοντας του γυρισμού τη μέρα, караδοκώντας το παραμικρό σημάδι αλλαγής στην άλλην όχθη, πνίγοντας μ' ερωτήσεις

κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα να ξεχνάμε, τίποτα ν' απαρνιόμαστε,

χωρίς να συχωράμε τίποτ' απ' όσα έγιναν, τίποτα δε συχωράμε.

Α, δε μας ξεγελάει τούτη η τριγύρω σιωπή! Ακούμε ίσαμ' εδώ

τα ουρλιαχτά που αντιλαλούν απ' τα στρατόπεδά τους. Εμείς οι ίδιοι μοιάζουμε των εγκλημάτων τους απόηχος, που κατάφερε τα σύνορα να δρασκελίσει. Ο καθένας μας, περπατώντας μες στο πλήθος με παπούτσια ξεσκισμένα, μαρτυράει την ντροπή που τη χώρα μας μολεύει. Όμως κανένας μας δε θα μείνει εδώ. Η τελευταία λέξη δεν ειπώθηκε ακόμα.

Ντίνος Σιώτης, «Πρόσφυγες»

(Από τη συλλογή «Δεν γνωρίζω δεν απαντώ», εκδ. Κέδρος, 2004)

Πολλοί απ' αυτούς που σταμάτησαν δεν ήξεραν πού έβγαζε ο δρόμος, άλλοι ψάχναν για το λιμάνι, άλλοι ρωτούσαν για το σταθμό, ένας σκυφτός κούρδιζε το ρολόι του σταματημένο εδώ και μέρες, άραγε τι τον ένοιαζε η ώρα; ήταν πρωί, ο ήλιος σηκωνόταν κι όλα μυρίζαν άλλη μια σκάρτη μέρα.

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου, «Πρόσφυγες στην άμμο»

(Από τη συλλογή «Ο θάνατος του Μύρωνα», 1960 –συγκεντρωτική έκδοση «Ο δύσκολος θάνατος», εκδ. Νεφέλη, 2007)

Νύχτωνε στην Ελ Μίνα και πυκνή σιωπή ανέβαινε απ' τη μεριά της θάλασσας κι αντάμωνε το κάστρο· ολημερίς ξαπλώνονταν αμίλητο και σκυθρωπό σα μουδιασμένο ζώο Τότε ξεχώρισα ήχο πνιχτό καθώς το φύλλο που τσαλακώνεται μέσα σε χέρια ανάρμοστα γρατσουνίσμα σε σώμα ακάθαρμο, αρρωστημένο Κι είδα έναν Άραβα μικρό, σημαδεμένο έφεγγαν χέρια, πρόσωπο, μάτια κι ήταν όλος χιλιάδες που άφηναν τη γη τους κι επιστρέφανε μέσα στην άμμο, σε σκηνές, στο άσπρο φως. Κι όταν μιλούσε δάκρυζε η φωνή του και όλο ικέτευε για κάποια θέση στη ζωή ή έστω αντίσταση στο θάνατο που ερχότανε αργά και τον ρουφούσε Μα εγώ έπλενα τα χέρια μου. Άγρια μοναξιά τα χρόνια που έφευγαν με είχανε ποτίσει

ΞΕΝΟΣ Νάνος Βαλαωρίτης

Όπου και να ταξιδέψω
σε όποια ξένη χώρα
ήμουνα ένας αλλοδαπός
που δεν είχε που να στραφεί

για να βρεί λίγη ανάσα
στο κρύο περιβάλλον κι
ενώ είχα φίλους και φίλες
αισθανόμουν πάντα λίγο έξω

απ' όλα αυτά που συνέβαιναν
εκτός από κανένα κλαμπ φίλων
κάποια συγκέντρωση στο Λονδίνο
ακόμα χειρότερα άμα

δεν ήξερα και τη γλώσσα
όπως στην Ιταλία: αλλά
το χειρότερο απ' όλα ήταν
άμα βρισκόμουν στον

τόπο μου κι είχα το αίσθημα
ότι δεν ανήκω πια ότι είναι
από άλλο πλανήτη ξένος
στην ίδια μου τη χώρα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Κάποτε
μας έφερνε το κύμα έρωτες
και τραγούδια της θάλασσας
τόρα ξεβράζει νεκρούς
και συντρίμια
από θλιβερά ναυάγια
της ανθρωπιάς μας.
Αυτό κάτι λέει για μας
για τον κόσμο μας
και το αύριο που χτίζουμε
στα παιδιά μας.

Θανάσης Χατζόπουλος, «Οι μετανάστες της θλίψης»

Η θλίψη ακατοίκητη ψάχνει τους μετανάστες της
Όπως έφυγαν για ν' αστράφτει Απ' το κενό, το άδειο της σπίτι
Με τις ίδιες κινήσεις της ψυχής Σαν ν' άλλαξαν δρόμο
και να 'στριψαν σ' ενός μικρού Παράδρομου την ιστορία
για ν' αγοράσουν Της μέρας το ψωμί, ένα καρβέλι στα δύο.

Ηλίας Γκρής

Ένας πρόσφυγας γράφει το τέλος της Ιστορίας

Μόνος στα βράσια μιας παραλίας* πόνω του πέφτει ο
Ισκιος απ' το βουνό του κησού. Και είναι σαν να κρέβεται
στην άκρη στον καμήλο με την παλίρροια να ξεβράζει
στα πόδια του σωσίβια συντρίμμα' όνειρα. Κι όμως
ακούει ακόμη τη θάλασσα να φέρνει ο φλοιοβός της
φωνές δικούς πνύματα* μονολογεί...

Όσοι αγρύπνησαν μες στο τρελό γέλιο της θύελλας
Δε θα 'χουν ύμνους λιβανωτούς για κόρη σου
Αν δε σκίψεις στου μετανάστη το στόνο τού πρόσφυγα
Να έρχεται η ανάμνηση σου αθόρυβα σαν άνοιξη
Επίσημη κυρία
Που καταπίνει ένα σωρό ψευτιές ή άρρωστη ευτυχία σου
Πόσες τραγωδίες ταλαιώφης μοίρας
Δεν παράβλεψες στα κιάτια σου υπερφίαλη
Ούτε πέρασαν σ' ένα λογιμακό φιλανθρωπίσ!
Κυρία
Που μεθός με αναθυμιάσεις μεγάλων ιδεών
Και καϊδεύεσαι ξεδιάντροπα μ' έμπορους
Εξαπλισμών μοντέρνων σαν στίχους του Πόουντ
Σ' έχουν γραμμένη κι όσα λιπόσαρκα δεν πρόλαβαν
- Το καμήνο μόλις άγγιζε το κεράκι τους εν' όστρο
Επίσημη κυρία

Τον ύπνο σου στοιχειώνουν διαδικτυακά εγκλήματα
Ευπνάς σαν απ' εφιάλτη και κοβαλάς τον σίωνα
Κυνηγημένη από τις ενόχες σου το βλέμμα τους
Ιστορία ταπεινωμένη παλλοκίδα των ισχυρών!

Βουλιάζομαι μια, βουλιάζομαι δυο, βουλιάζομαι τρεις και πέντε,
Βουλιάζομαι να ξενιτευτώ, στα ξένα να πηγαίνω
Κι όσα βουιά και αν θαβιά, όλα τα παραγγέλλω
«Βουνά μου, μη χρονιάστε, κόμποι μην παρηλασθείτε
Βρυσούλες με το χρέιο νερό να μην κρουσταλλισθείτε,
Όσο να πάγω και να 'ρθω κι οπίσω να γυρίσω».
Η ξενιτιά με πλάνευε, τα έρημα τα ξένα
Και πιάνω ξένες αδερφές και ξένες παραμάνες
Κάμω και ξένην αδερφή, τα ρούχα να μου πλένει.
Τα πλένει μια, τα πλένει δυο, τα πλένει τρεις και πέντε.
Κι από τις πέντε κι εμπροστά τα ρίχνει στα σοκάκια
«Ξένη, πάρε τα ρούχα σου, πάρε και τα σκουτιά σου,
Και γύρσε στον τόπο σου, σίρε και στα δικιά σου,
Να ιδείς ξένη, τ' αδέρφια σου, να ιδείς τους συγγενείς σου».

Claude Fauriel

Δημοτικά τραγούδια της σύγχρονης Ελλάδας

Λουάν Τζούλις

Εξομολόγηση ενός πρόσφυγα

Μάζεψα σ' αυτό το μπρούλο τον εαυτό μου.
Οι ρυτίδες, λιμανάκια του πόνου
αλάτιζαν με μικρά το δάκρυ της πατρίδα...
Το όνειρα, δεν βρήκαν εισιτήρια
και οι γονείς πεθαμένοι, δεν πρόλαβαν να με καιρετήσουν...
Το κλάμα τού μόλις γεννημένου εγγονού
το έκρυφα στο λαρύγγι μου
και το όστρο μοντλι της γυναίκας
το κρατούσα σημείο στο σφιγμένο κύμα...
Μη με βρίζετε.
Είμαι κουφός, ακούω
και πονώ από ξερές πληγές.
Τυφλός από μακαριές αστροπέδες
και κοιτάς μες απ' τα καλάσματα.
Ο γείτονας μου, ακόμα κλαίει. Κι εγώ γι' αυτόν.
Έκασε, όλα τα παιδιά του σ' αυτές τις μαλωμένες νύχτες.
Μη με παρεξηγήσετε.
Ήρθα να σώσω αυτό το μπρούλο, που δεν σηκώνει κλειδαριές,
Ίσως να σας το χαρίσω,
ελαφρώνοντας τον εαυτό μου.
Δε θέλω κανένας να είναι ορφανός, δε θέλω...
Μη με βρίζετε!

Ο Ξένος

ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΔΙΔΑΚΤΡΩΝ/ PAYING THE TUITION

**Το βλέμμα ενός μικρού παιδιού
που κρατάει μια μπάλα
σαν να κρατάει την υδρόγειο,
μαζί κι εμένα.
Πίσω του πανιά πεταρίζουν
στον άνεμο,
συσσίτια μοιράζονται,
δίχως ποτέ ν' αρκούν.
Ύστερα
το μικρό παιδί παρατάει
την μπάλα
και με τα χεράκια του
δίνει ψωμί στον πατέρα
που κλαίει.
Η υδρόγειος,
μαζί κι εγώ
είμαστε παρατημένοι μες τις λάσπες
και λέω πως μοιάζει
πανοσία πλεωσική.**

Η διαταγή είναι πώς κανένας δε θα πάρη σκυλιά μαζί του.
Τι έκανε, λέει; Και ό «Ναβουχοδονόσορ»; Σαίξω ένα τσοουβά-
λι και το κάνω σακίδιο. Χόνω μέσα το μικρό σκυλί, το σκεπά-
ζω με ψωμιά και παλιόπανα. Το ζώ καταλαβαίνει πώς κάτι
τρέχει, και δεν κουνιέται.

Πρωί. Βγαίνουμε βξω απ' τα σύρματα για το ταξίδι.
Ένας σκοπός κάθεται πίσω στην πόρτα και διώχνει τὰ μαν-
τρόσκυλα, μη μὰς ακολουθήσουν.

Ξεκινούμε. Ένα δήμα, δυό δήματα, πενήντα μέτρα, έ-
κατό. Σιγά -σιγά το στρατόπεδο σβήνει, χάνεται απ' τὰ μάτια
μας. Γυρίζω για τελευταία φορά. Πολεμιά νὰ μαντέψω κατά
πού νά 'ναι ό τόπος που ήσυχάζει ό Μίλτος — ένας τάφος.

Τίποτα. Η γής ίδια, βουδή, άτελείωτη.

Σε λίγο όλα έχουν χαθή. Μονάχα απ' τὰ σκυλιά, που
οδρλιάζουν όλα μαζί, καταλαβαίνουμε κατά πού πέφτει ό
τόπος.

Νύχτα. Το «Αρχιπέλαγος» κατάφυτο, πασιτωμένο μάζα.
Ταξιδεύουμε. Έγιναν κάτι φασαρίες. Οι σύντροφοί μου χιμη-
ξαν να ρίξουν στη θάλασσα τούς τσοουβάδες μας. Ό καπετά-
νιος, για να τούς γλιτώσει, τούς κλειδώσε.

Στ' άμπάρια κάνει πολλή ζέστη. Μὲ τὸ Γιάννη άνε-
βαίνουμε πάνω. Δίπλα στο φουγάρο. Βγαίνει άτηός. Η φύχρα
κόβεται.

Καθόμαστε. Τ' άσπρα γυαλιζούν, τρίβουν. Μέσ' απ' τὸ
κύτος άνεβαίνει ή ίδια, σαν χτέις, χαρούμενη βουή. Οι φωνές
φτάνουν άνακατημιένες, τραγουδοῦν, τεντώνουν πρὸς τὰ ψη-
λά, διαλύονται — απ' τὸν άτηό.

Ό Γιάννης λέει, λέει. Δὲ βαστιέται απ' τή χαρά του.
Μετρά πόσες ώρες άκόμα μένουν — δυό μέρες, τὸ πολὺ τρεις,
πού θά 'ναι μαζί τους.

— Θά μὲ περιμένουν; λέει. Ποῦ! Τσοῦ! Θά πεταχτῶ σά

4.2 Στίχοι από τραγούδια

Μ' έκαψες Αμερική (America, you ruined me)

<https://www.youtube.com/watch?v=0XQjySdLE3I>

Μ' έκαψες Αμερική με τα δολαριά σου,
αχ, μου πήρες το πουλάκι μου,
χρόνια το 'χεις κοντά σου.

Κερί τάζω στην Παναγιά
και μια χρυσή λαμπάδα,
αχ, να φέρει το πουλάκι μου
αυτή την εβδομάδα.

Κορίτσι δώδεκα χρονών
με είχε αρραβωνιάσει,
αχ, επήγε στην Αμερική,
κοντεύει να γεράσει.

Ανθος Λυκαυγής- Μιχάλης Χριστοδουλίδης - Γιώργος Νταλάρας

Προσφυγιά (Ες Γην Ενάλιαν Κύπρον-1991)

<https://www.youtube.com/watch?v=4YnJ16ZEAJo>

«Διπλώνουν τ' όνειρο πικρό στην πέτρα το σκεπάζουν σηκώνουν και στενάζουν στα μπράτσα τον καιρό στεγνά τα μάτια κι ο λυγμός ζωγραφιστό στο στόμα στο σκλαβωμένο χώμα φωτιά και χαλασμός.»

Αργύρης Μπακιρτζής - Χειμερινοί Κολυμβητές

<https://www.youtube.com/watch?v=ypCNchL72CM>

Η προσφυγιά είναι καημός, βρε αμάν, αμάν, αμάν και τους χωράει όλους τους πόνους και τα βάσανα, τα πιο πικρά φαρμάκια τους πόνους και τα βάσανα, τα πιο πικρά φαρμάκια Και της αγάπης ο καημός, βρε αμάν, αμάν, αμάν κι αυτός μπορεί να υγιάνει μα ο καημός της προσφυγιάς μαζί μου θα πεθάνει μα ο καημός της προσφυγιάς μαζί μου θα πεθάνει

Ηλίας Κατσούλης - Παντελής Θαλασσινός – Γιώργος Νταλάρας

Το καθρεφτάκι σου παλιό και πίσω απ' τη θαμπάδα η Σμύρνη με το Κορδελιό και η παλιά Ελλάδα

Παιδιά κι εμείς της προσφυγιάς - 1980 Σαράντης Αλιβιζάτος - Αντώνης Βαρδής- Χαρούλα Αλεξίου

<https://www.youtube.com/watch?v=sVUrd47qxDO>

Σου το `πα πως στα σύννεφα δεν πας μ' αεροπλάνο, το εισιτήριο ακριβό φτιαγμένο για τους πάνω.

Πυθαγόρας - Απόστολος Καλδάρας – Γιώργος Νταλάρας

<https://www.youtube.com/watch?v=hKlzR6TQrw0>

Πάνε κι έρχονται καράβια φορτωμένα προσφυγιά βάψαν τα πανιά τους μαύρα τα κατάρτια τους μαβιά

Led Zeppelin, "Immigrant Song"

https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=RINhD0oS5pk

MIGRA-Santana

https://www.youtube.com/watch?time_continue=31&v=NdsJGfyNeRw

Bob Dylan I pity the poor immigrant

<https://www.youtube.com/watch?v=mGziShOkCQo>

Το τραγούδι θρήνος ενός Σύριου πρόσφυγα: «Αχ θάλασσα σταμάτα τα κύματα, τα δάκρυστά μας μπορούν και σένα να πνίξουν»

https://www.youtube.com/watch?time_continue=78&v=1nbl-rDxpDE

"Μετανάστης" - Δημήτρης Ζερβουδάκης , Γιώργος Αετόπουλος

<https://www.youtube.com/watch?v=T81z81cYrqw>

4.3 Κινηματογράφος

Βρωμοέλληνες Κούλογλου Ντοκιμαντέρ

<https://www.youtube.com/watch?v=OohHsl4frZw>

«Ο Εξαιρετικός Κύριος Lazhar» (Monsieur Lazhar - 2011) του Φιλίπ Φαλαρντό

Ο κύριος Lazhar, από την Αλγερία, Από την στιγμή που προσλαμβάνεται κάνει τα πάντα για να έρθει πιο κοντά στα παιδιά. Ωστόσο, κανείς δε γνωρίζει το παρελθόν του κυρίου Lazhar και το γεγονός ότι από στιγμή σε στιγμή μπορεί να απελαθεί και να ακολουθήσει τον δρόμο του πρόσφυγα...

«10η Μέρα» του Βασίλη Μαζωμένου

Στην ταινία, που βασίζεται σε πραγματική ιστορία, παρουσιάζεται η ιστορία ενός Αφγανού μετανάστη στην Ελλάδα. Μαζεύει παλιοσίδερα για να ζήσει και να

κατακτήσει το δυτικό όνειρο, ενώ περιβάλλεται από τις μνήμες της πατρίδας του, το ταξίδι του ως την Ευρώπη και τους «εφιάλτες» του. Μετά από μια πραγματική οδύσσεια σε Ιράν, Τουρκία ο ήρωας της ταινίας Αλί φτάνει στην Ελλάδα που αντιμετωπίζει τη μισαλλοδοξία και το ρατσισμό. Καταλήγει να αποζητά την επιστροφή στην πατρίδα του, όντας πρόσφυγας.

«Το Λιβάδι που Δακρύζει» (2004) του Θόδωρου Αγγελόπουλου

Μια ομάδα περιπλανώμενων Ελλήνων της Οδησού φτάνει σ' ένα βαλτότοπο της Ελλάδας που ορίζεται από ένα ποτάμι που τον διασχίζει. Οι πρόσφυγες εγκαθίσταται εκεί, χτίζουν έναν οικισμό και προσπαθούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους...

«Η Άλλη Όχθη» (Gama nariri - 2009) του Γκεόργκε Οβασβίλι

Με πρωταγωνιστή έναν νεαρό πρόσφυγα που αναζητά τον πατέρα του, η ταινία αποτυπώνει τις εχθρικές σχέσεις μεταξύ κρατών και ανθρώπων, μέσα σ' έναν κόσμο

όπου τα πάντα καταρρέουν και οι δεσμοί αλληλεγγύης κόβονται. Το μεταναστευτικό ζήτημα συνδέεται με την αναζήτηση μιας νέας πατρίδας.

«Αυτοί που Νιώθουν τη Φωτιά να Καίει» (Those Who Feel the Fire Burning - 2014) του Μόρχαν Κνίμπε

Η ταινία αναπαριστά, ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα: την απελπιστική κατάσταση των προσφύγων που βρίσκονται αποκλεισμένοι στην άκρη της Ευρώπης. **Παρακολουθούμε μια ομάδα προσφύγων, η οποία προσπαθεί να μπει στην Ευρώπη πάνω σε μια βάρκα.** Όμως μια καταιγίδα ξεσπά ξαφνικά και ακολουθεί πανδαιμόνιο όταν ένας γέρος άνδρας πέφτει στη θάλασσα...

«Ο μετανάστης» (1917) Τσάρλι Τσάπλιν

Στη μικρού μήκους ταινία «Ο μετανάστης» (1917) ο Τσάρλι Τσάπλιν αναδεικνύει τις άθλιες συνθήκες που ζούσαν οι μετανάστες στο ταξίδι τους προς τις Ηνωμένες Πολιτείες.

<https://www.youtube.com/watch?v=jzFeuE8BEhw>

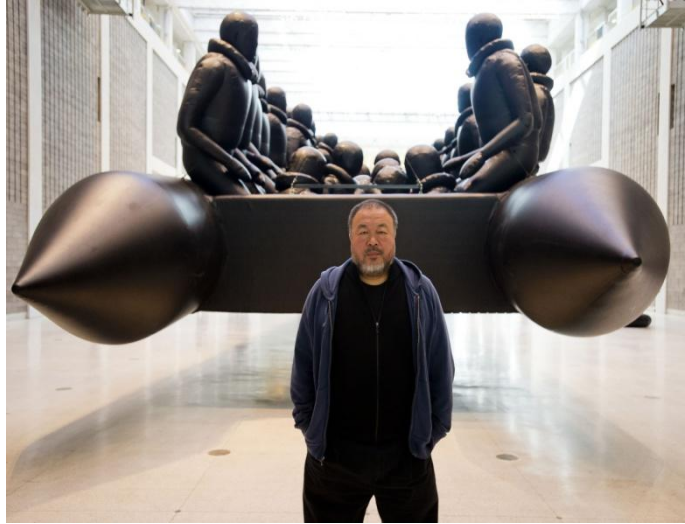
4.4 Ζωγραφική- γλυπτική

Το εικαστικό έργο του Bruno Catalano από τη σειρά Voyageurs. Αφιερωμένη στον άγνωστο Πρόσφυγα και Μετανάστη

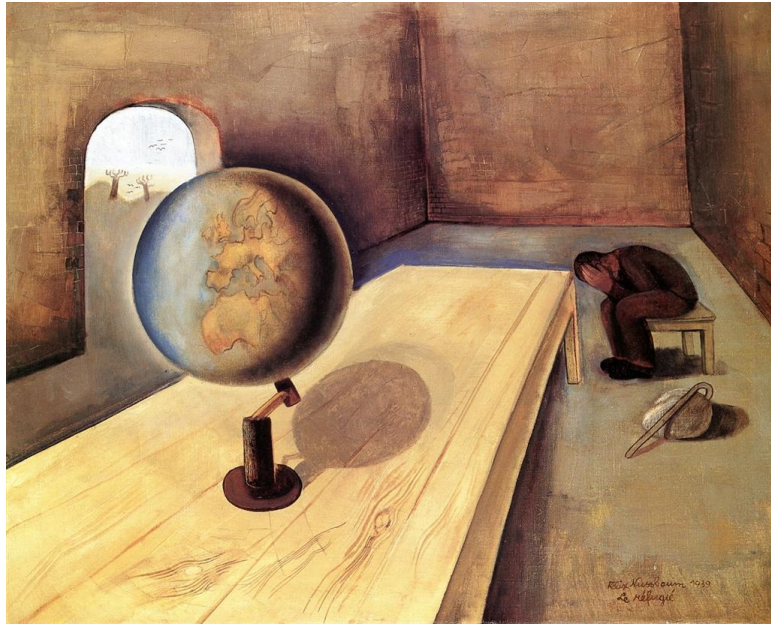
Το έργο για τους πρόσφυγες που έφτιαξαν 30 μαθητές στη Λεμεσό

Μια λέμβος 70 μέτρων με 258 πρόσφυγες το νέο έργο του Άι Γουέι Γουέι

Οι πρόσφυγες της Πάργας -Francesco Paolo Hayez – 1831

Ο πρόσφυγας – Felix Nussbaum – 1939

μετανάστες – Adolfo Tommasi – 1896

καράβια Εβραίων μεταναστών – Jean David 1948

4.5 Φωτογραφία

*Idomeni, Greece,
April 10, 2016.
REUTERS/Stoyan
Nenov*

Serbia, September 18, 2015. REUTERS/Stoyan Nenov

*Μία από τις βραβευμένες με Pulitzer φωτογραφίες: Υπερφορτωμένη λέμβος με Σύρους Πρόσφυγες πλέει στο Αιγαίο ανάμεσα στην Τουρκία και την Ελλάδα, αφού η μηχανή της διαλύθηκε στα ανοιχτά της Κω.
JΓ.ΜΠΕΧΡΑΚΗΣ/THOMSON REUTERS/ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015*

Φωτογραφία : Γιάννης Μπεχράκης

Andrea Bonneti Λέσβος 2015

Βιβλιογραφία

Ηλίας Βενέζης, «Ο Μετανάστης», εφημ. Το Βήμα, 2 Μαΐου 1950.

http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=5

Andro.gr <http://www.andro.gr/empneusi/top10-poihmata-gia-tous-prosfuges-kai-metanastes/>

<https://christostsantis.com/2015/08/22/%CE%BF%CE%B9-%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84/>

<http://www.apotis4stis5.com/film-tv/filmtv/14304-10-1-tainies-gia-prosfuges-k-metanastes>

<http://www.immigration.gr/2017/05/10.html>

http://reel.gr/pagkosmia_hmera_metanastwn/

<http://www.in.gr/entertainment/archive/article/?aid=1300146020>

<https://www.youtube.com/watch?v=X93zJP0aaDE>

<http://www.unblock.gr/society/to-hameno-filmaki-apo-tin-katastrofi-tis-smyrnis/>

http://antikleidi.com/2015/11/12/pinakes_metanaston/

<https://www.libertyellisfoundation.org/>

<http://gr.euronews.com/2018/03/14/epta-xronia-polemos-stin-siria>

<http://www.stokokkino.gr/article/1000000000027017/>

http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=5

<http://www.nexusmedia.gr/fem-for-refugees/>

<https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2017/04>

gr_fact_sheet_refugee_print_19_01_2017-2.pdf